

Uppföljning av kompletterande utbildning
för utländska akademiker
- andra året

-

2004-04-06, reg. nr 12-4439-03

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • 11 37 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

**Uppföljning av kompletterande utbildning för utländska akademiker –
andra året, reg. nr 12-4439-03**

Producerad av Högskoleverket i april 2004
Innehåll: Högskoleverket, utredningsavdelningen, Rosengren, Per Gunnar

Innehållsförteckning

Uppföljning av kompletterande utbildning för utländska akademiker	10
Inledning	10
Årets rapport, metod samt metodproblem	10
Definition av målgruppen	11
Mätperiod	12
Måttenheter	12
Bortfall	12
Avgränsningar	13
Kompletterande utbildning under 2003	14
Bakgrund	14
Regelverket för kompletterande utbildning	14
Kompletterande utbildning i omvärlden	16
Beställare och anordnare av kompletterande utbildning	16
Antal studenter i kompletterande utbildning	18
Innehåll i utbildningarna	19
Antagning till utbildningen	21
Validering och reell kompetens	22
Urval	22
Resultat och examen	23
Problem i utbildningen	24
Slutsatser och några principiella frågor	25
Principiella frågor om kompletterande utbildning	26
1. Utbildningspolitik istället för arbetsmarknadspolitik	26
2. Reguljär utbildning istället för uppdragsutbildning	27
3. Individuell komplettering istället för gruppkomplettering	28
Åtgärder för att förbättra en fortsatt uppföljning av kompletterande utbildning	28
Bilaga 1	30
Bilaga 2, Kompletterande utbildning enligt ämnesområden	36
Bilaga 3- Enkät	39
Anvisningar till enkäten och definitioner	40
Utländska akademiker	40
Utbildningsområde	40
Utbildning	41
Nybörjare	41
Registrerade	41
Examina/avslutade studier	41
Kön	41
Enkät del I	42

Utbildningens inriktning och syfte	42
Antagning och studieresultat	42
Tillgodoräknande	42
Utbildningens organisation och innehåll	43
Rekrytering	43
Övrigt	43

Sammanfattning

Föreliggande rapport är en uppföljning av kompletterande utbildning för utländska akademiker enligt uppdrag i Högskoleverkets regleringsbrev för 2003. En första uppföljning av denna grupp studenter inom högskolan presenterades i april 2003 och heter ”Ett svenskt kvitto? Kompletterande utbildning för utländska akademiker” (dnr 12-187-02).

Denna rapport visar att kompletterande utbildning framförallt förekommer för några större utbildningsområden som undervisning, yrkesutbildningar inom hälso- och sjukvård samt veterinärmedicin. Största delen av kompletterande utbildning är uppdragsutbildning beställd av Arbetsmarknadsverket inom projektet Språnget.

Denna rapport visar att antalet studenter i kompletterande utbildning minskat under Språngets tredje år. Majoriteten eller ungefär 60 procent av studenterna är kvinnor.

Högskoleverket menar att kompletterande utbildning i större utsträckning borde organiseras som reguljär utbildning, eftersom det kan ge ekonomiska fördelar för samhället. Det kan även innebära att utländska akademiker med utbildning inom andra yrkesområden än bristyrken har möjlighet att komplettera samt att dessa studenters rättsställning stärks.

Uppföljning av kompletterande utbildning för utländska akademiker

Inledning

Högskoleverket fick, i regleringsbrev för 2002 och 2003, i uppdrag att följa upp kompletterande utbildning för utländska akademiker. Verket redovisade en sådan uppföljning av kompletterande utbildning i rapporten *Ett svenskt kvitto?* (dnr 12-187-02) 2003 för läsåren 2000/01, 2001/02 samt 2002/03.

Rapporten visade att kompletterande utbildning till övervägande delen utgjordes av uppdragsutbildning som beställdes av Arbetsmarknadsverket och som sammanföll med den satsning på kompletterande utbildning för invandrade akademiker som kallats "Språnget". Denna utbildningssatsning inriktades på s.k. bristyrken inom vård och omsorg, undervisning inom det offentliga skolväsendet samt teknikområdet. Regeringen hade även anslagit särskilda pengar för högskolesektorn till en s.k. aspirantutbildning vilken riktade sig till akademiker med en utländsk examen.

Rapporten innehöll även en uppföljning av Socialstyrelsens och Jordbruksverkets kompletteringsprogram för yrken där yrkesutövning förutsätter svensk legitimation.

Däremot visade det sig att det fanns få utbildningar för, eller begränsad kännedom om, utländska akademiker som kompletterade sin utländska examen inom högskolans reguljära utbildningsutbud.

En intervjustudie med studenter inom den kompletterande utbildningen visade att utbildningen varit framgångsrik eftersom det förekommit få avhopp och att de allra flesta av dem som avslutat sin utbildning (84 procent) fått arbete i Sverige. Lärosätena var positiva till dessa studenter som de menade hade mycket goda studieresultat över lag.

Årets rapport, metod samt metodproblem

I regleringsbrevet för Högskoleverkets verksamhet under 2003 anges att:

"Högskoleverket skall efter samråd med berörda myndigheter genomföra en nationell kartläggning och analys av olika former av kompletterande högskoleutbildningar för utländska akademiker samt kontinuerligt följa upp antagningen av utländska akademiker till dessa utbildningar och innehållet i utbildningarna. Verket skall inkomma med en redovisning till Regeringskansliet (Utbild-

ningsdepartementet) senast den 11 april 2004. Redovisningen skall kompletteras med uppgifter om inom vilka utbildningsområden kompletterande utbildning genomförs i enlighet med den utbildningsstatistiska nomenklaturen.”

Årets rapport bygger vidare på de resultat som redovisades föregående år och även i denna rapport bygger redovisningen på enkätsvar. Detta innebär att resultat redovisas som gäller framförallt för sådan utbildning som särskilt riktar sig till utländska akademiker, eftersom det inte är möjligt att samla in data om alla utländska akademiker som finns i högskolan.

Någon intervjuundersökning med de deltagande studenterna har däremot inte gjorts inför detta års redovisning. Under arbetet med uppdraget har Högskoleverket haft kontakt med Integrationsverket och Arbetsmarknadsverket.

Definition av målgruppen

En utländsk akademiker kan definieras på flera sätt men den definition som användes i enkäten är som följer nedan.

Med begreppet utländska akademiker avses en person:

- som är stadigvarande bosatt i Sverige, dvs. folkbokförd,
- som har ett annat modersmål än svenska,
- som har en akademisk examen från sitt hemland eller som var på god väg att slutföra sina studier för en examen,
- vars utländska utbildning har bedömts av högskolan eller av Högskoleverket,
- som har fått tillgodoräkna sig hela eller delar av sin utbildning.

Utbytesstudenter ingår inte.

Utländska akademiker är, denna definition till trots, svåra eller omöjliga att identifiera i högskolornas studentförteckningar eller i statistik. Tillgänglig statistik avser oftast studenter med utländsk bakgrund, dvs som är födda utomlands eller vars föräldrar är utlandsfödda. Alla högskolor registrerar dessutom inte kompletterande utbildningar i LADOK.

Att döma av förra årets insamling läser utländska akademiker dock till övervägande delen särskilda utbildningar som utformats och anpassats för dem. Det enklaste sättet att identifiera denna studentgrupp är därför att identifiera dem via deras utbildningar. Emellertid är undervisningsgrupperna ofta blandade och t.ex. uppger Lärarhögskolan i Stockholm att man har slutat att anordna kompletterande utbildning i homogena undervisningsgrupper, dvs. man menar att det är bättre att blanda utländska akademiker med studenter med svensk bakgrund som behöver liknande kompletteringar. Högskolan i Gävle arbetar på samma sätt.

I enkäten tillfrågades lärosätena hur de menade att definitionen ovan stämde in på målgruppen för undersökningen och svaret blev genomgående att den stämmer väl in. Att detta blev resultatet är kanske inte så förvånande eftersom definitionen till viss del överensstämmer med förordningen om särskild teoretisk och praktisk utbildning (s.k. aspirantutbildning) (SFS 1995:889) och målgruppen för den s.k. ”Språnget”-satsningen.

De högskolor som uppgav att definitionen inte stämde, hade dock små tillägg eller synpunkter som var beroende av att utbildningen avsåg en specifik utländsk akademisk examen eller att utbildningen inte var inriktad mot en akademisk examen utan avsedd för utbildningar på gymnasial nivå. Det kunde också vara fråga om att ett tillgodoräknande inte gjorts eftersom utbildningen var en orienteringsutbildning eller att en bedömning av tidigare utbildning gjorts av Socialstyrelsen. Göteborgs universitet påpekade att även personer med svensk bakgrund kunde ha en utländsk utbildning som gjorde att de måste anses tillhöra gruppen.

Mätperiod

Denna uppföljning avser vårterminen samt höstterminen 2003. Visserligen omfattades vårterminen 2003 även av föregående års insamling, men inga uppgifter lämnades om antalet studerande under vårterminen och därför redovisades endast de kurser som anordnades vårterminen 2003. Det var nödvändigt att skicka ut enkäten för årets rapport i början av januari 2004 och därför var det inte heller denna gång möjligt att få med siffror för vårterminen 2004.

Detta innebär att föregående insamling byggde på att underlag samlats in per läsår med undantag för sista läsåret, medan tidsperioden i denna undersökning avsett vårtermin och hösttermin 2003. Antalet studenter under vårterminen 2004 finns inte med. Emellertid omfattar också denna undersökning två terminer även om de inte utgör ett läsår.

Måttenheter

Högskoleverket avsåg att samla in data om utbildningarna som skulle redovisas som helårsstudenter och helårsprestationer, för att kunna jämföra denna utbildning med övrig utbildning inom högskoleområdet. Det visade sig dock att flera högskolor inte registrerade kompletterande utbildning i LADOK eftersom den utgörs av uppdragsutbildning. En omvandling till helårsstudenter hade visserligen varit möjlig men bedömdes vara en onödig arbetsbelastning för lärosätena. Den kvantitativa redovisningen kommer därför att göras i antal personer, efter regeringens indelning av utbildningar och ämnen, men poängproduktionen kan inte redovisas.

Bortfall

De metodproblem som bör redovisas, förutom att mätperiodernas omfattning skiljt sig, är det bortfall som har uppstått och de fel som har gjorts när enkäterna har besvarats. Samtliga universitet och högskolor som tillställts enkäten har svarat, men lärosätenas svar bygger på interna enkäter till fakulteterna. De enkätsvar som har legat till grund för arbetet har sammanställts av lärosätenas centrala funktioner, vilka ofta har haft liten egen kunskap om denna typ av utbildningar. Men även på fakultetsnivå har kunskapen om kompletteringsutbildning ibland varit bristfällig. Överblicken och kunskapen om dessa utbildningar förefaller motverkas av att lärosätena är starkt decentraliserade och kunskapen om dessa utbildningar starkt personbunden.

Det kan med andra ord finnas pågående kompletterande utbildning som inte har rapporterats även om ett antal enkäter har kunnat kompletteras innan denna rapport färdigställts.

Avgränsningar

Denna rapport följer upp kompletterande utbildning inom högskolan, men sådan utbildning som inte innehåller undervisning, utan där endast självstudier för ett prov avses, har inte tagits med. Därför berörs t.ex. inte den provverksamhet som Socialstyrelsen genomför genom avtal med några lärosäten. Sådan provverksamhet är dock förtecknad i bilaga 1 under ”övrigt”.

Utbildning inom det s.k. SÄL-projektet följs inte heller upp i denna rapport trots att det kan betraktas som en form av kompletterande utbildning.

Kompletterande utbildning under 2003

Bakgrund

2003 var det sista året för den stora treåriga satsningen mot utländska akademiker – Språnget - som Arbetsmarknadsstyrelsen bedrivit på regeringens uppdrag. AMS har rapporterat satsningens utfall till regeringen och skriver där att satsningen har varit framgångsrik. 4 363 personer har genomgått kompletterande utbildning och omkring 70 procent av dessa har fått arbete.

De allra flesta inom Språnget har dock endast fått förberedande eller orienterande utbildning. Övergången till fortsatta studier inom arbetsmarknadsutbildning eller det reguljära utbildningsväsendet har dock varit av mindre omfattning än förväntad.

Regeringen har även beslutat att anslå medel för s.k. bristyrkesutbildning för redan anställda. Språnget har däremot riktat sig till arbetslösa. Från och med den 1 juli 2003 finns kompletterande utbildning för personer med anställning. I denna satsning kan invandrare utan att vara arbetslösa få tillgång till kompletterande utbildning för att kunna få ett arbete som bättre motsvarar deras kompetens än det nuvarande. Arbetsmarknadsstyrelsen beslutar efter rekommendationer från Länsarbetsnämnderna om vilka yrken som ska anses som bristyrkesutbildning men bristyrkesutbildning för redan anställda handlar inte enbart om yrken som kräver högskoleutbildning utan även t.ex. takläggare, murare, kock och målare. Fortfarande ingår dock yrken med högskoleutbildning som apotekare, receptarie, läkare, lärare inom olika skolformer, psykolog och sjuksköterska.

Regelverket för kompletterande utbildning

Det finns tre regelverk för dem som vill organisera kompletteringsutbildning för utländska akademiker, antingen kan bestämmelserna om uppdragsutbildning enligt förordningen om uppdragsutbildning (SFS 2002:760) användas, eller så kan den s.k. särskilda praktiska och teoretiska utbildningen vid universitet och högskolor (SFS 1995:889)(s.k. aspirantutbildning) användas. Slutligen kan kompletteringsutbildning organiseras som en reguljär utbildning enligt högskoleförordningen, vilket dock är sällsynt.

Förordningen om uppdragsutbildning anger inte behörighetskrav utan där kan utbildningsanordnaren tillsammans med uppdragsgivaren fastställa

de behörighetskrav som ska ställas. I enkätsvaren uppger lärosätena att uppdragsutbildningarna ofta använder den ordinarie utbildningens behörighetskrav samt att ett visst antal poäng ska kunna tillgodoräknas av personens utländska utbildning så att den kompletterande utbildningen inte blir för lång.

Aspirantutbildningen har däremot särskilda behörighetsvillkor angivna i sin förordning, där det framgår att den ska användas för personer som har en utländsk högskoleutbildning, har invandrat, är folkbokförda i Sverige samt har ett annat modersmål än svenska. Nackdelen med aspirantutbildningen är å andra sidan att den endast får omfatta 40 poäng, vilket de lärosäten som besvarat Högskoleverkets enkät menar är alldeles för kort tid för att kunna ta ut en ny examen.

Inriktningen på kompletteringsutbildningar påverkas även av regelverket för Arbetsmarknadsverket. AMS är förhindrat genom sina bestämmelser att genomföra längre utbildningar än 40 veckor för yrkesinriktad utbildning. Arbetsmarknadsverkets regelverk tillåter myndigheten att anvisa en arbetslös person till ordinarie utbildning med aktivitetsstöd. Utbildningen måste även vara sammanhållen och yrkesinriktad. Myndigheten behöver då inte betala kurskostnaden och den sökande deltar i högskolans vanliga antagning. Att arbetslösa anvisas till sådan utbildning är emellertid inte så vanligt eftersom passande utbildningar oftast saknas i högskolornas utbud. AMS kan emellertid upphandla en utbildning och i så fall får utbildningen vara längre än 40 veckor. I detta fall gäller endast att AMS inte får upphandla utbildningar där studiemedel skulle kunna utgå. Detta alternativ har blivit det vanligaste.

Detta innebär att det är svårt för Arbetsmarknadsverket att anvisa till ordinarie utbildning samtidigt som verket är förhindrat att upphandla längre utbildningar eftersom målsättningen är att arbetslösa så fort som möjligt ska komma i arbete.

Om studenter inom kompletterande utbildning erbjuds komplettering i form av en uppdragsutbildning saknar de möjlighet att överklaga beslut om behörighet eller beslut om avslag av begäran om examensbevis, vilket däremot kan göras inom aspirantutbildningen och inom den ordinarie utbildningen. Behörigheten beslutas istället av uppdragsgivaren och examensfrågan kan regleras i avtalet med utföraren.

Det regelverk som används har vidare stor betydelse för den enskildes försörjning på så vis att uppdragsutbildning inte ger rätt till studiemedel utan istället kan den studerande få aktivitetsstöd via arbetsförmedlingen. Aspirantutbildningen ger däremot rätt till studiemedel precis som reguljär utbildning. Nivåerna kan dock variera mellan dessa olika stöd beroende på hur mycket studielån studenten ansöker om och beroende på avtalet mellan LAN och högskolan. Det är inte ovanligt att kurslitteraturen t.ex. ingår i uppdragsutbildningen och alltså inte belastar den enskildes utgifter.

Inom den reguljära utbildningen har en utländsk akademiker en starkare rättsställning och ett större utbud står öppet för honom eller henne samtidigt som fler yrkesgrupper kan komma i fråga. Nackdelen är att en sådan student måste finansiera sina studier via studielån, vilket sannolikt gör en del potentiella studenter mindre benägna att påbörja högskolestudier. Några sådana studenter kan ju t.ex. redan ha en inkomst från förvärvsarbete.

Kompletterande utbildning i omvärlden

För att få en uppfattning om huruvida kompletterande utbildning var vanlig i andra länder skickades förfrågningar om kompletterande utbildning via NARIC-kontoren till Finland, Norge, Danmark, Storbritannien och Nederländerna. Frågan gällde om det fanns kompletteringsutbildningar i landet samt om man följt upp resultatet av dessa utbildningar. Svar kom in från Finland, Norge och Storbritannien.

Denna begränsade förfrågan visade att utbudet av kompletterande utbildningar för personer med utländsk högre utbildning helt domineras av kurser eller program för yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården, vilka ofta är kopplade till kraven på legitimation.

Så vitt man kan se från denna begränsade kartläggning har frågan om de invandrade akademikernas möjligheter att hävda sig på arbetsmarknaden ännu inte nått den integrationspolitiska dagordningen i dessa länder, eller så finns större möjligheter på arbetsmarknaden att hantera utländsk kompetens.

Beställare och anordnare av kompletterande utbildning

Under 2003 har 22 lärosäten bedrivit kompletterande utbildning för utländska akademiker, dvs. något färre lärosäten än i föregående års uppföljning. Mitthögskolan och KTH hade inga kompletterande utbildningar under perioden.

I nästan samtliga fall har den kompletterande utbildningen varit uppdragsutbildning och de enskilt största uppdragsgivarna har varit Länsarbetsnämnderna inom Arbetsmarknadsverket. Högskolan i Gävle, Stockholms universitet, Göteborgs universitet och Idrottshögskolan bedriver kompletterande utbildning inom ramen för sitt ordinarie utbildningsuppdrag men antalet studenter inom dessa utbildningar är litet i förhållande till övrig kompletteringsutbildning under 2003. Socialstyrelsen har även upphandlat utbildningar för olika yrkesgrupper i anslutning till sin verksamhet med att utfärda legitimationer. Framförallt utgörs den utbildningen av kompletteringskurser inom samhälls- och författningskunskap.

Malmö högskola och Linköpings universitet bedriver s.k. aspirantutbildning enligt ett särskilt uppdrag från regeringen. Högskolan i Borås har via sitt regleringsbrev ett särskilt åtagande samt extra medel för att bedriva kompletterande utbildning för utländska akademiker under 2003. Rekryteringsdelegationen, Europeiska Socialfonden, några kommuner och landsting har även deltagit i finansieringen av denna utbildning eller varit uppdragsgivare.

I bilaga 1 anges vilka lärosäten som anordnat kompletterande utbildning under de senaste tre läsåren. I tabell 1 nedan finns en lista över de högskolor som anordnar kompletterande utbildning, antal studenter som varje lärosäte rapporterat, könsfördelning samt en förteckning över initiativtagare till utbildningarna.

Tabell 1, Antal studenter anordnare och uppdragsgivare

Vt.-03 och ht.-03	Antal studenter		Nybörjare under 2003		Uppdragsgivare
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	
Göteborgs universitet	368	139	229		318 LAN o. landsting
Högskolan Dalarna	20	5	15		20 ESF m.fl.
Högskolan i Borås	47	23	24		47 LAN o. Utb.dep.
Högskolan i Gävle	79	26	53		10 LAN o. eget kommuner
Högskolan i Halmstad	55	9	46		26 LAN
Högskolan i Jönköping	18	5	13		10 LAN
Högskolan i Kalmar	6	2	4		0 LAN
Idrottshögskolan	4	3	1		1 Eget initiativ
Karlstads universitet	9	4	5		9 LAN
Karolinska institutet	225	113	112		225 LAN m.fl.
Linköpings universitet	63	27	36		63 LAN och Utb.dep
Lunds universitet	79	21	58		60 LAN och Socialst.
Läraryhögskolan i Stockholm	13	8	5		0 LAN
Malmö högskola	40	13	27		14 LAN och utb.dep
Mälardalens högskola	18	6	12		18 LAN
Röda korsets högskola	29	4	25		29 LAN och SLL
Stockholms universitet	2	1	1		0 Eget initiativ
Sveriges Lantbruksuniversitet	13	3	10		13 Jordbruksdep.
Umeå universitet	81	44	37		28 LAN
Uppsala universitet	18	3	15		18 Socialstyr.
Växjö universitet	24	6	18		0 Integrationsverket
Örebro universitet	19	5	14		0 LAN
	1230	470	760	909	

(LAN betyder länsarbetsnämnd, SLL betyder Stockholms läns landsting och ESF Europeiska Socialfonden.)

Sammanställningen visar att de lärosäten som har flest studenter inom kompletterande utbildning är Göteborgs universitet, Karolinska institutet samt Lunds universitet och Högskolan i Gävle. Antalet studenter varierar dock mycket mellan Göteborgs universitet och t.ex. Stockholms universitet och Högskolan i Kalmar vilka har färre än tio studenter. Gemensamt för Göteborgs universitet och Karolinska institutet är att både Socialstyrelsen, resp. landsting och länsarbetsnämnd finansierar kompletteringsutbildning.

Antal studenter i kompletterande utbildning

I uppföljningen av antal studenter under föregående år framgick att antalet studenter inom kompletterande utbildning för utländska akademiker uppgick till 1572 under de tre läsår som undersöktes.

Tabell 2, Antal studenter i kompletterande utb.

Samtliga utb.			
2000/01	2001/02	Ht. 2002	Totalt.
260	530	799	1572

Vi konstaterade dock att siffran är ungefärlig eftersom ett visst bortfall skedde. Det förefaller troligt med ledning av årets rapport att det är utbildning för personer med utländsk läkarexamen, samt studerande i författningskurser för hälso- och sjukvården som inte rapporterades in, i tillräcklig omfattning. Även andra grupper kan ha fallit bort. Antalet studerande alla tre läsåren borde alltså ha varit något högre. Det är framförallt studenter vid Karolinska institutet som inte rapporterats in.

Tabell 3, Antal registrerade studenter under 2003

Antal registrerade studenter	Antal nybörjare
1230	909

Om antalet antagna eller registrerade studenter under de tre år som Högskoleverket följt kompletterande utbildning jämförs, visar det sig att antalet studenter ökat något under 2003. Under vårtermin och hösttermin 2003 fanns 110 fler nybörjarstudenter i kompletterande utbildning än under höstterminen 2002. Denna skillnad kan motsvaras av t.ex. ett bortfall av författningskurser.

AMS skriver i sin slutredovisning av Språnget att kompletterande utbildning inom högskolan inte upphandlades i samma omfattning som tidigare under Språngets sista år och att antalet studenter minskat under det sista året.

I föregående uppföljning bedömdes att antalet studenter inom kompletterande utbildning skulle fortsätta att öka under det sista året. I denna redovisning konstateras dock att så blev fallet men samtidigt saknas studenter i kurser i författningskunskap och läkarutbildning. Antalet studenter under höstterminen 2002 borde alltså vara något högre. Det är därför troligt att antalet studenter i kompletterande utbildning i själva verket minskat något eller åtminstone inte ökat under 2003.

Tabell 4, Kompletterande utbildning under tre år

Samtliga utbildningar				
2000/01	2001/02	Ht. 2002	Ht., Vt. 2003	Totalt
260	530	799	909	2498

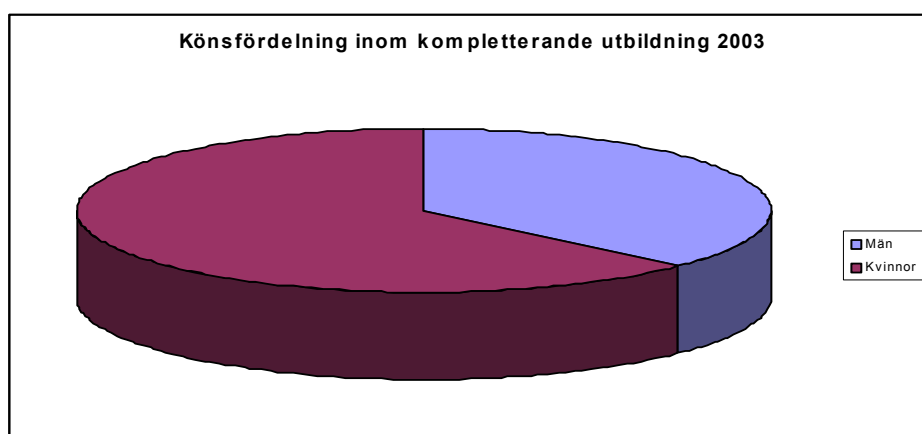

Fig. 1 Könsfördelning inom kompletterande utbildning 2003

Diagrammet ovan visar könsfördelningen inom kompletterande utbildning under 2003 där kvinnor utgör något mer än 60 procent av det totala antalet studenter. Av totalt 1230 registrerade studenter under vårterminen och höstterminen 2003 var 760 kvinnor och 470 män.

I bilaga två visas fördelningen av studenter inom olika ämnen och utbildningar.

Innehåll i utbildningarna

Redovisningen under denna rubrik har med avsikt gjorts kort eftersom utbildningsinnehållet inte på något avgörande sätt skiljer sig från det som redovisades förra året. En stor del av de utbildningar som redovisades förra året har fortsatt under 2003 och endast mindre justeringar har gjorts i kursplanerna. Något lärosäte har startat en ny utbildning men inriktningen mot undervisning, vård och omsorg samt medicin är tydlig även under 2003.

I bilaga två finns en förteckning över de utbildningar som bedrivs inom den kompletterande utbildningen fördelat per ämnesområde. Av förteckningen framgår att utbildning i svenska, utbildning inom undervisningsområdet vård och omsorg samt inom medicin är mest frekventa. Utbildning inom humaniora avser framförallt utbildning i svenska, men även utbildning som har bedrivits som komplettering inom lärarprogrammet samt som komplettering i mer allmänna inriktningar exempelvis engelska inom projektet UNAR vid Högskolan Dalarna. Inom samhällsvetenskap finns kompletteringar som hör samman med aspirantutbildningarna samt för de studenter som behöver komplettera för att kunna få en psykologlegitimation. Inom medicinområdet finns både kompletteringar för läkare med utländsk examen samt för veterinärer med utländsk examen. Dessutom finns utbildning i samhälls- och författningkunskap, vilket ingår i Socialstyrelsens legitimeringsprogram. Inom farmaci finns en begränsad verksamhet som även den är hänförlig till Socialstyrelsens legitimeringsverksamhet.

Ingen kompletterande utbildning har redovisats inom områdena lant- och skogsbruk eller inom de konstnärliga utbildningarna.

Majoriteten av de utbildningar som har redovisats till Högskoleverket använder de kursplaner som förekommer i de ordinarie utbildningarna beroende på hur många poäng och vilka kurser som studenten kan få tillgodoräkna sig.

För kompletteringar som syftar till anställning inom yrken som inte är reglerade kan innehållet i utbildningen handla om att förstärka sidor i en sökandes examen så att personen kan vara intressant för en arbetsgivare. Inom aspirantutbildningen i Malmö kan det t.ex. handla om redovisning, juridik och språk beroende på studentens tidigare studier.

Det finns emellertid också exempel på utbildningar som använder kursplaner helt anpassade för målgruppen, t.ex. sådan orienterande utbildning som t.ex. Lunds universitet genomför vid Campus Helsingborg. Den förmedlar kunskap om arbetsmarknaden och visar på problemen med interkulturell kommunikation. Ytterligare några lärosäten redovisar kompletterande utbildningar som gemensamt kan karaktäriseras som orienterande. De innehåller kurser i svenska, orientering om arbetsmarknaden samt utbildning om kulturmöten och kulturella skillnader.

Socialstyrelsen beställer kurser utifrån de behov som finns bland dem som söker svensk legitimation för att kunna arbeta inom hälso- och sjukvården. Det stora antalet studenter läser samhälls och författningkunskap. Karolinska institutet bedriver t.ex. en kompletteringsutbildning för utländska barnmorskor som innefattar obstetrisk operationslära och en familjeplaneringskurs.

Det finns även intressanta exempel på individuella kompletteringar från t.ex. den kompletterande psykologutbildningen i Göteborg där studenten efter studievägledning får en personlig plan uppgjord som anger vilka kurser

ur den ordinarie utbildningen som han eller hon ska komplettera med för att få en examen. Omfattningen på utbildningen varierar därför beroende på hur studentens tidigare utbildning förhåller sig till svenska kurser och andra krav. För biomedicinska analytiker vid Karolinska institutet kan studiernas omfattning variera mellan 54 och 75 poäng beroende på den studerandes utbildningsbakgrund.

Antagning till utbildningen

Den kompletterande utbildning som genomförs inom ramen för uppdragsutbildningens bestämmelser är inte sökbar i vanlig mening. Istället annonserar Arbetsmarknadsverkets personal ut vilka utbildningar som är planerade och väljer ut dem som ska få möjlighet att delta i utbildningen utifrån sina uppgifter om arbetssökande. Aspirantutbildningen är dock sökbar och ingår i de vanliga utbildningskatalogerna samt presenteras på arbetsförmedlingarna. I de fall där Socialstyrelsen eller Jordbruksverket har avtal med lärosätena om vissa kurser eller utbildningar hänvisas de som ansökt om legitimation under vissa villkor till dessa kurser.

Kompletterande lärarutbildning upphandlas med tanke på att studietiden inte ska bli för lång och ett viktigt kriterium för en potentiell deltagare är därför att tillräckligt mycket av dennes utbildning ska gå att tillgodoräkna i en svensk utbildning. Högskolan i Gävle uppger att minst 80 poäng måste finnas inom ämnen som går att införliva i en lärarexamen. Idrottshögskolan kräver t.ex. att Högskoleverket ska ha värderat utbildningen till att motsvara minst 120 poäng.

Högskolans uppgift blir att validera eller att tillgodoräkna hur mycket av studenternas tidigare utbildning som kan ingå i en ny examen. Hur mycket högskolornas personal deltar i den initiala bedömningen tycks variera mellan de olika utbildningarna och bero av de avtal som slutits mellan högskolorna och länsarbetsnämnderna. Även yrkeserfarenhet kan beaktas i detta tillgodoräknande.

Göteborgs universitet svarar att tillgodoräknanDET endast hanteras av universitetet när det gäller lärarutbildningarna. För modersmåls lärarna är det ej aktuellt såvida inte den studerande tar ut en examen.

Malmö högskola bedriver ett valideringsprojekt för utländska förskollärare där de sökande kan få tillgodoräkna sig upp till 40 poäng. Inom uppdragsutbildningen görs inget tillgodoräknande utan där får studenten en studieplan med förslag till individuell uppläggning innan utbildningen. Inom introduktionsutbildningen kan engelska eller samhällskunskap tillgodoräknas.

Högskolan i Halmstad, som bedriver kompletterande utbildning för sjuksköterskor utanför EU/EES, skriver att examen från sjuksköterskeutbildning, gymnasie- eller högskoleutbildning ger 20 p i sjuksköterskans akademiska ämne. I övrigt gör man jämförelser med den reguljära utbildningen.

De sökande har också intervjuats om sin utbildning och praktik. Linköpings universitet uppger att för bägge inriktningarna inom aspirantutbildningarna har individuella kartläggningar av kompletteringarna gjorts. Besluten om tillgodoräknandena har följts av studiegångar med t.ex. kompletteringar i matematik till 40 eller 60 poäng.

Vid sidan av dessa behörighetskrav som ställs på tidigare akademiska meriter finns även andra behörighetskrav – framförallt kunskaper i svenska och engelska. I de flesta fall handlar det om krav på kunskaper motsvarande svenska A och B samt engelska A. Flera lärosäten beviljar dispens för engelska A vid prövning av behörigheten men bedömningen är beroende av utbildningens innehåll. Malmö högskola skriver dock att dispens för engelska kan medges om man bedömer att den studerande kan tillgodogöra sig utbildningen samt vara verksam inom yrkesområdet utan engelskkunskaper.

Detta innebär att för uppdragsutbildningar för reglerade yrken utgörs ofta behörighetskraven både av de krav som gäller för reguljär utbildning samt av hur mycket som kan tillgodoräknas från de sökandes tidigare utbildningar.

Validering och reell kompetens

I enkäten frågade Höskoleverket även detta år efter hur antagningen genomförs och hur man arbetar med att bedöma de sökandes behörighet. Hypotesen var att arbetet med validering borde vara ganska omfattande, men enkätsvaren ger en variationsrik bild. Valideringen handlar till största delen om att bedöma de sökandes dokument. Fyra högskolor svarar att en fullständig dokumentation är nödvändig för att kunna bli antagen till en kompletterande utbildning. När det gäller lärar- och utbildning inom hälso- och sjukvård baserar många högskolor sina bedömningar på Höskoleverkets beslut eller utgår från Socialstyrelsens, alternativt Jordbruksverkets bedömningar av den tidigare examen. Valideringsarbetet förefaller därför vara ganska kringgärdat av andra myndigheters bedömningar.

Malmö högskola, Göteborgs universitet och Linköpings universitet skriver dock att de arbetat med intervjuer för att bedöma studieförmågan hos potentiella studenter när det saknats dokument. Malmö högskola och Högskolan i Borås har uppgett att de använt sig av diagnostiska prov i svenska och engelska för att bedöma de sökandes möjligheter att genomföra utbildningarna.

Urval

I enkäten ställdes även en fråga om urval genomfördes vid antagningen och på vilka grunder eller med vilka resultat de sökande i så fall konkurrerade. I de flesta fall genomfördes dock inget urval eftersom man kunnat anta alla, vilket skedde i aspirantutbildningen, eller för att avtalet mellan länsarbetsnämnd och högskola angav det antal personer som skulle delta. Länsar-

betsnämnden hade redan valt ut de som skulle få delta. I dessa fall skedde alltså urvalet i den process som föregick själva upphandlingen. Den processen kan dock inte denna rapport redovisa, annat än vad som redan angivits. Men den baseras på en bedömning av hur mycket komplettering som krävs utifrån de sökandes tidigare utbildningar och t.ex. utbildningarnas ålder.

Eftersom kriteriet har varit att kompletteringarna inte ska vara för omfattande har urvalet förmodligen inneburit att utbildningar som inte betecknas som högskoleutbildningar i andra länder inte kommer på tal för Språnget-utbildningarna. Det handlar om specifika yrkesutbildningar, t.ex. inom undervisning och sjuk- och hälsovård, som ligger utanför landets högskolesektor medan de i Sverige ligger på högskolenivå. Ett exempel är förskollärarytbildningar och klasslärarytbildningar för de lägre årskurserna.

Högskolan i Gävle angav i sitt svar att den tillsammans med länsarbetsnämnden gjort upp en lista över prioriteringsgrunder för sin kompletterande lärarytbildning där man angav 1. utländsk akademiker, 2. män till skolan 3. kvinnor med teknisk bakgrund.

Urvalet i aspirantutbildningen görs med utgångspunkt i de kriterier förordningen anger, nämligen att urvalet i första hand ska baseras på förtur för sökande som är anmälda hos arbetsförmedlingen enligt den ordning som Arbetsmarknadsstyrelsen föreskriver. Om ett urval inte kan göras med utgångspunkt i detta ska urvalsgrunderna i 7 kap. 10 § högskoleförordningen tillämpas.

Resultat och examen

Alla utbildningar leder inte till att de sökande kan få en svensk examen inom sitt område. Flera utbildningar ingår i Socialstyrelsens kompletteringsprogram och där är det istället legitimation som är viktigt. Göteborgs universitet uppger t.ex. att psykologer och läkare inte får en ny examen. Uppsala universitet skriver även att kompletteringarna för farmaceuter inte leder till examen utan till legitimation. Den kompletterande veterinärytbildningen leder inte heller till examen utan ska leda till legitimation.

Men det finns även sjukvårdsutbildning som leder till examen. Till exempel finns det vid Högskolan i Halmstad och Högskolan i Borås kompletterande utbildning för sjuksköterskor med utbildning utanför EU/EES-området som ska leda till examen. Karolinska institutet skriver att deras kompletterande utbildning för biomedicinska analytiker ska leda till examen.

Inom lärarytbildningen är det normalfallet att utbildningen ska leda till examen och detta uppges t.ex. av Högskolan i Gävle, Karlstads universitet, Linköpings universitet och Idrottshögskolan. Högskolan i Halmstad skriver dock att den kompletterande utbildning man anordnat för pedagoger inte

ledde till lärarexamen. Några av dem som genomgick utbildningen håller nu på att komplettera så att de kan ta ut en examen, men endast sju av 29 antagna har kunnat få examen i dagsläget.

Malmö högskola och Linköpings universitet skriver att aspirantutbildningen normalt är för kort för att kunna leda till examen, men att den däremot kan ingå i en examen.

Mälardalens högskola, Karlstads universitet och Lunds universitet bedriver orienterande utbildningar men dessa leder inte till examen. Karlstads universitets samt Mälardalens högskolas utbildningar är inte poänggivande, medan Lunds universitet skriver att poängen från dess utbildning kan tillgodoräknas i en examen. Mälardalens högskola skriver att syftet med utbildningen är att genomföra validering samt att en individuell handlingsplan upprättas.

Problem i utbildningen

De lärosäten som besvarat frågan om vilka problem de ser med utbildningarna tar oftast upp studenternas bristande kunskaper i svenska som ett problem. Örebro universitet menar t.ex. att kunskaper motsvarande svenska B inte är tillräckliga för att klara uppsatsskrivande eller den kontakt som läraren ska kunna ha med elever i skola eller förskola. Lunds universitet skriver att man har många avhopp från sjuksköterskeutbildningen och att det kan bero på att en del kompletterande har otillräcklig språkförmåga. Mälardalens högskola skriver att man underskattat behovet av språkundervisning och att mer tid borde ha lagts på språkträning och svenskundervisning.

Malmö högskola skriver att utbildningarna har varit krävande och förutsatt flexibilitet hos högskolans personal, men hittills har man lyckats att vara så flexibel som krävts. Däremot menar man att arbetet med målgruppen i sig är komplext eftersom t.ex. försörjningssystemen krockar.

Örebro universitet skriver att det finns attitydfrågor när det gäller kritisk granskning och delaktighet hos studenterna som kräver extra insatser från lärarna. Dessa är inte självklara värden för studenterna inom den kompletterande utbildningen. För en mer utförlig diskussion hänvisas till föregående års rapport.

Slutsatser och några principiella frågor

Den bild som presenterades i föregående års undersökning av kompletterande utbildning motsvaras väl av den bild som föreliggande undersökning ger. Ungefär samma antal universitet och högskolor som tidigare bedriver kompletterande utbildning för utländska akademiker med inriktning mot ungefär samma utbildnings- och yrkesområden. Det är lärarutbildning och sjuksköterskeutbildning som dominerar och dessutom finns utbildning för veterinärlegitimation samt inom ämnet svenska. Kompletterande utbildning inom teknik och matematik förekommer sparsamt enligt denna datainsamling.

I förra årets rapport fanns ett bortfall som i detta års uppföljning visade sig motsvaras av kompletterande utbildning för personer med utländsk läkarexamen i medicinalförfattningar, vilken Karolinska institutet och Göteborgs universitet bedrivit på uppdrag av Socialstyrelsen. Karolinska institutet har även bedrivit en kompletterande utbildning för utländska läkare på uppdrag av Stockholms läns landsting och länsarbetsnämnden. Denna information visar att utländska läkare också är en stor grupp som omfattas av kompletterande utbildning.

I föregående års insamling påstods att antalet studerande inom kompletterande utbildning i högskolan borde fortsatt att öka under Språngets sista år, eftersom fler borde kunna börja i högskolan efter förberedelsekurser och liknande. Emellertid förefaller det som om antalet studenter istället stagnerat något inom akademisk kompletterande utbildning under Språngets sista år. Arbetsmarknadsverket har inte förklarat detta i sin slutrapport. Eventuellt kan minskningen förklaras av att kostnaden för högskoleutbildning är högre än för utbildning utanför sektorn och att länsarbetsnämnderna därför varit återhållsamma med högskoleutbildning för att inte överskrida anslagen under satsningens sista år.

Högskoleverket har flera gånger följt upp jämställdhet inom högskolan och då konstaterat att kvinnorna dominerar inom högskoleutbildning och att kvinnor har en högre övergångsfrekvens till högskolan. Även inom den kompletterande utbildningen är majoriteten, eller ca 60 procent, kvinnor.

Högskoleverket vill emellertid peka på att den största delen av den kompletterande utbildningen för utländska akademiker genomförs utanför högskolan. Arbetsmarknadsverket har valt att prioritera anställning framför komplettering inom högskolan. Det är förvisso inte alltid nödvändigt med

högskolestudier eller examen för att den arbetssökande studerande ska kunna få en anställning, men enligt Högskoleverkets uppfattning är en examen viktig och om en sådan saknas kan det försvåra ett framtida byte av arbetsplats eller fortsatt utbildning. Högskoleverket anser därför att det är angeläget att fortsätta följa de individer som deltagit i Språnget för att se hur deras situation på arbetsmarknaden utvecklas i framtiden.

När det gäller examensfrågan förtjänar det att påpekas att de 40 poäng som utbildningen ska omfatta enligt förordningen om särskild teoretisk och praktisk utbildning (SFS 1995:889) (aspirantutbildning) många gånger är för kort för att leda fram till examen. De lärosäten som bedriver aspirantutbildning pekar även på detta problem i sina årsredovisningar.

Principiella frågor om kompletterande utbildning

Liksom i den tidigare rapporten om kompletterande utbildning för utländska akademiker kan det påvisas, att den kompletterande utbildningen nästan helt utgörs av uppdragsutbildning som finansieras av medel som anslagits för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Högskoleverket anser att det är olyckligt att kompletterande utbildning i så hög grad ses som arbetsmarknadspolitik och att denna inriktning medför problem som verket vill rikta regeringens uppmärksamhet på. Högskoleverket anser att de resurser som anslås till kompletteringsutbildningar borde gå direkt till lärosätena och öronmärkas för kompletteringsutbildningar även inom andra områden än utbildningar för bristyrken. På det viset kunde högskolorna erbjuda ett permanent utbud av kompletterande utbildning. Samhällets arbete med att ta tillvara kompetens och verka för integration av nyanlända skulle därmed kunna bli långsiktigare.

Nedan följer tre förslag för en förbättrad kompletteringsutbildning, vilka, enligt Högskoleverkets mening kan öka effektiviteten inom kompletteringsutbildningen samt förbättra möjligheterna för den enskilde att planera sina studier.

I. Utbildningspolitik istället för arbetsmarknadspolitik

Idag avsätts medel för kompletteringsutbildning som medel inom arbetsmarknadspolitiska ramar och satsningar. Det innebär att Arbetsmarknadsverket måste upphandla program och kurser av utbildningsanordnare, bland annat av högskolor, för att utländska akademiker ska kunna komplettera sina utbildningar och få behörighet eller legitimation. Dessa upphandlingar styrs av AMS regelverk och mål, vilka betonar att de utländska akademiker-na så fort som möjligt ska komma ut på arbetsmarknaden. Det innebär att

anställning är viktigare än en examen eller kompletteringar inom högskolan och att kompletteringar är möjliga för bristyrken men inte för andra. Högskoleverket menar emellertid att de som får examen får en starkare ställning i Sverige eftersom de har lättare att senare komplettera sin utbildning beroende på förändringar inom utbildningsväsendet och på arbetsmarknaden.

Högskoleverket menar därför att så många som möjligt måste få möjlighet att hävda sig på svensk arbetsmarknad. Många länder har utbildningssystem där specifika yrkesutbildningar, t.ex. inom undervisning och sjuk- och hälsovård, ligger utanför landets högskolesektor medan de i Sverige ligger på högskolenivå. Ett exempel är förskolläro- och klassläro-utbildningar för de lägre årskurserna, som ligger på en nivå motsvarande tidigare svensk lärarseminarienivå. Med nuvarande satsning har denna grupp inte kommit ifråga för antagning. Högskoleverket menar att det är viktigt att dessa inte utesluts från utbildningssatsningar, trots att deras kompletteringsutbildningar blir längre. Om kompletteringsutbildningar organiserades av högskolan skulle det finnas större möjligheter att tillgodose sådana gruppers behov. Genom att metoder för bedömning av reell kompetens utvecklas och individuella studieplaner upprättas skulle även denna grupps kompetens kunna tillvaratas på ett bättre sätt.

2. Reguljär utbildning istället för uppdragsutbildning

Det finns även andra fördelar med att erbjuda kompletterande utbildning som reguljär utbildning. En fördel är bl.a. att upphandlingsförfarandet försvinner, vilket enligt Högskoleverkets mening kan sänka kostnaderna för den kompletterande utbildningen, framförallt minska de administrativa kostnaderna. Den principiellt viktigaste fördelen är dock att det skulle leda till ett mer robust system för att hantera kompletteringsbehov hos nyanlända personer. Sådana kompletteringar skulle kunna äga rum oavsett konjunkturläge och så vis ge möjligheter till bättre studieplanering för den enskilde samt en långsiktighet i kompletteringsutbildningar så att den ryckighet som orsakas av att finansieringen sker i projektform undviks.

För att utnyttja resurserna på bästa sätt måste kompletterande utbildningar förmodligen koncentreras till några högskolor framförallt i invandrartäta områden, t.ex. Stockholm, Malmö och Göteborg, samtidigt som distansutbildning uppmuntras. Detta gäller främst yrkeskategorier som kräver kompletterande svensk utbildning för att få behörighet eller legitimation.

Högskoleverket vill även understryka att den enskilde studenten har ett starkare rättsskydd inom den reguljära utbildningen, med t.ex. möjlighet att överklaga behörighetsbedömningar eller avslag på en begäran om att få examensbevis.

3. Individuell komplettering istället för gruppkomplettering

Högskoleverket menar att det inte är effektiv resursanvändning att upphandla t.ex. en pedagogisk utbildning av en högskola för en grupp personer om inte individuell studieplanering genomförs. Utan den individuella studieplaneringen kan inte utbildningsanordnaren och beställaren veta om kompletteringsutbildningen är tillräcklig för examen eller inte. Det har visat sig i några fall att högskolan inte kan utfärda lärarexamen efter avslutad utbildning, eftersom ytterligare studier krävs. Detta betyder att personen har genomgått en pedagogisk utbildning utan att få lärarbehörighet. Ett resurslöseri framför allt för individen men också för samhället. Med en individuell studieplanering tillsammans med högskolan före utbildningen skulle detta kunna undvikas.

Slutligen menar Högskoleverket att om kompletterande utbildning ska ingå i den reguljära utbildningen måste lärosätena skaffa sig bättre kunskaper om dessa utbildningar så att det verkligen blir en positiv förändring. De erfarenheter som gjorts under framtagandet av denna rapport pekar på att lärosätenas kunskaper om kompletterande utbildning är begränsad och mycket personbunden. Lärosätena måste ha en sådan flexibilitet och ett sådant utbildningsutbud som passar för kompletteringar.

Det är också viktigt att lärosätena får möjlighet att disponera tillräckliga resurser för att genomföra validering och kompletterande utbildning.

Åtgärder för att förbättra en fortsatt uppföljning av kompletterande utbildning

Högskoleverket vill även lämna några synpunkter på en fortsatt uppföljning av kompletterande utbildning för utländska akademiker. De utländska akademiker som genomgår kompletterande utbildning utgör en liten grupp av studenterna i högskolan – mindre än 1 procent av det totala antalet studenter i högskoleutbildning. Den måste emellertid anses vara en strategisk grupp för både integrationsarbetet i stort och för Sveriges möjlighet att ta emot kvalificerad arbetskraft. För den fortsatta uppföljningen av kompletterande utbildning vore det naturligtvis bra att kunna följa dessa studenter på ett sådant sätt att de blev jämförbara med övriga studenter. Men för att kunna genomföra en sådan uppföljning krävs att de registreras på ett enhetligt sätt samt att de förses med ett kännetecken så att det går att hitta även sådana utländska akademiker som läser ordinarie utbildningar och inte endast inom särskilda program eller uppdragsutbildning. Innan en sådan ”märkning” införs måste man givetvis överväga om behovet av kunskap om denna grupps utbildning motiveras av det integritetsintrång ett sådant kännetecken kan innebära.

Även om ett kännetecken införs kan det hända att det inte är möjligt att finna precis alla eftersom några kanske väljer att utbilda sig inom ett helt nytt område och kanske därför inte kan tillgodoräkna sig något av sin tidigare utbildning eller har en utbildning som kanske inte är gångbar på något sätt i Sverige.

I nuläget går det främst att identifiera utländska akademiker genom att de läser särskilda utbildningar men även inom dessa kan det ibland vara svårt att särskilja utländska akademiker eftersom grupperna i många fall utgörs av både inhemska och utländska akademiker.

Högskoleverket ser det därför som nödvändigt att regeringen antingen ålägger högskolorna att redovisa kompletterande utbildning för utländska akademiker på ett enhetligt sätt t.ex. i sina årsredovisningar, eller beslutar om hur sådana studerande ska registreras så att Högskoleverket kan genomföra en insamling som säkerställer en redovisning av alla studerande inom denna kategori. I bägge fallen måste dessa studenter förse med kännetecken från början av sina studier i Sverige så att de kan särskiljas från övriga studentkategorier.

Bilaga I

Sammanställning av lärosätenas utbildningar för utländska akademiker, första kursstart samt omfattning. Reviderad efter uppföljning av kompletterande utbildning under 2003.

Göteborgs universitet

Komplettering för utländska lärare, max. kompl. 80 poäng, start ht.-92
Preparandkurs för utländska sjuksköterskor, 20 poäng, start ht.-01 (ej under 2003)
Utbildning för utländska läkare, 16 veckor, start ht. -01
Stödkurs för utländska läkare med utländsk examen
Svenska för vårdpersonal, 20-60 veckor, start ht. 00
Svenska för veterinärer, 20-60 veckor, start vt.01
Svenska för utländska akademiker, max. 60 veckor, start ht.-02
Komplettering för utländska psykologer, start ht.-01
Två kurser i samhälls- och författningskunskap för läkare med examen utanför EU/EES, start vt.-03

Högskolan Dalarna

Utomnordiska akademiker, ett akademiskt år, start ht.-02 med planerad avslutning november 2004

Högskolan i Borås

Invandrarakademin som syftar till validering och komplettering av utländsk utbildning, start ht.-02
Kompletterande utbildning för utländska sjuksköterskor utbildade utanför EU/EES-området, start mars 2004

Högskolan i Gävle

Komplettering för utländska lärare, 60 poäng, start ht-02
Introduktionsutbildning för utomnordiska akademiker, 10 poäng, start ht.-01
Introduktionsutbildning för obehöriga modersmållärare, 20 poäng, start vt.-03

Högskolan i Halmstad

Kompletterande utbildning för utländska lärare, 60 poäng, vt.-02 –vt. 03
Examensgrundande tilläggsutbildning 60p. för sjuksköterskor med utländsk utbildning, start ht.-03

Högskolan i Jönköping

Kompletterande utbildning för utländska akademiker, mellan 60-110 poäng, start ht.-01

Högskolan i Kalmar

Kompletteringsutbildning för utländska lärare, c:a tre terminer, inklusive validering, ht.-02 – ht. -03

Idrottshögskolan

Kompletteringsutbildning för utländska lärare, idrottslära 10 poäng, idrottslära 5 poäng samt 10 poäng PPU, start ht.-00

Karlstads universitet

Kompletteringsutbildning för lärare, 80 poäng, start –98 (pågår även under 2003)

Introduktionsutbildning för utländska akademiker, ht-02 –vt.-03

Karolinska institutet

Distanskurser i samhälls- och författningskunskap för tandhygienister, sjukhusfysiker, sjukgymnaster och tandläkare med utl. utbildning

Preparandkurser för utländska läkare

Samhälls- och författningskurs för utländska läkare

Samhälls- och författningskurs för sjukgymnaster och kiropraktorer med utländsk utbildning

Samhälls- och författningskurs för tandläkare med utländsk utbildning

Kompletteringsutbildning för barnmorskor med utländsk utbildning (3 veckor)

Kompletteringsutbildning för biomedicinska analytiker med utländsk utbildning, (omfattar 54-75 poäng)

Komplettering för utländska logopedier

Kungl. Tekniska högskolan

Kurser i teknisk svenska och kurser i teknisk engelska, 8 poäng, start vt.-00

Inga kompletterande utbildningar under 2003.

Linköpings universitet

Aspirantutbildning riktad mot läraryrket, 40 poäng, start ht.-02, mot sjuksköterskeyrket, 40 poäng, (nerlagd) start ht.-02, samt mot allmänna yrken.

Preparandkurs för utländska läkare, 26 veckor, vt.-02
Preparandkurser för utländska sjuksköterskor, under 2001, 2002
Kompletterande utbildning för utländska lärare, 40-80 poäng, start ht.-99
Kompletterande utbildning för utländska lärare, 40-80 poäng, start ht.-01
Kompletterande utbildning för utländska lärare, 40-80 poäng, start ht.-02

Lunds universitet

Preparandkurs för utländska sjuksköterskor, ht.-00 – ht. -01
Distanskurs i socialmedicin och författningskunskap, start 1999
Komplettering för utländska psykologer, individuell studieplan
Tillämpad kommunikation för utländska akademiker, 20 p.
Utbildning i kurserna geografiska informationssystem, miljöfysik, miljövard samt humanbiologi
Civilingenjörsutbildning inom väg- och vattenteknik, mikrobiologi, matematik och fysik för komplettering till ämneslärare

Läraryhögskolan i Stockholm

Kompletterande utbildning för utländska lärare, huvudsakligen med inriktning mot matematik och naturvetenskap, max. 60 poäng, start 1992, sista gruppen examinerades vårterminen -03

Malmö högskola

Aspirantutbildning, 40 poäng, start ht.-02
Kompletterande utbildning för utländska ingenjörer, högst två års studier start vt-01- vt. -03
Kompletterande utbildning för utländska lärare, 1999-2001
Kompletterande utbildning för utländska lärare, 60 poäng, start -01
Introduktionsutbildning för invandrare i svenska med engelska och samhällskunskap, 40p.
Validering av utländska förskollärare, inom SÄL, ht-03
Validering av utländska sjuksköterskor, ht-03
Individuell akademisk utbildning, uppdragsutbildning enligt individuell studieplan

Mitthögskolan

Kurs i svenska för modersmålslärare, 20 poäng, helfart ht.-02 och deltid ht.-02.
Ingen kompletterande utbildning under 2003

Mälardalens högskola

Kompletterande utbildning för utländska lärare, 60 poäng eller mer, ht. – 99-01

Legitimationsgrundande utbildning för utländska sjuksköterskor, 70-80 poäng, start vt.-02
Förberedande kurs för utländska akademiker med validering, introduktion till relevant yrkesområde samt språkbehandling på svenska, vt.-03

Röda korsets högskola

Legitimationsgrundande utbildning för erhållande av svensk legitimation som sjuksköterska, 70-80 poäng, start ht.-02
Stödkurs inför Socialstyrelsens kunskapsprov för utländska sjuksköterskor med utbildning utanför EU/EES, 18 veckor, ht.-01 – vt.02 vt.-02- ht.-02,
Legitimationsgrundande tilläggsutbildning 28 poäng för sjuksköterskor med examen utanför EU/EES-området, vt.-03
Legitimationsgrundande tilläggsutbildning 70 poäng för utländska sjuksköterskor med mindre än 3-årig sjuksköterskeutbildning eller gymnasieutbildning till sjuksköterskor, vt,-03
Legitimationsgrundande tilläggsutbildning 80 poäng för utländska barnmorskor eller barnsjuksköterskor (utan grundläggande sjuksköterskeutbildning) med direktutbildning till barnmorska eller barnsjuksköterska på gymnasie- eller eftergymnasial nivå, vt,-03

Stockholms universitet

Kompletterande utbildning för socialarbetare med utländsk utbildning, 60 poäng, start ht.-99 (erbjuds varje läsår)

Sveriges Lantbruksuniversitet

Kompletterande utbildning för utländska veterinärer, minst 14,5 månader, start ht.-99, ht.-00, ht. -01 samt ht.-03.

Umeå universitet

Projektet invandrade akademiker, start vt.-02

Uppsala universitet

Kompletterande utbildning inom lärarprogrammet, 40-60 poäng, start läsåret 00/01
Distanskurser i farmakoterapi och samhällsfarmaci för apotekare och receptarier med utländsk utbildning
Distanskurs i obstetrisk operationslära och fertilitetskontroll för barnmorskor med utländsk legitimation
Preparandkurs för utländska sjuksköterskor
Under 2003 endast komplettering för utländska farmaceuter

Växjö universitet

Utländska akademiker, 20 poäng, start vt.-03 för högskoledelen

Örebro universitet

Kompletterande utbildning för utländska lärare, upp till fyra terminer, start ht.-02.

Övrigt

Karolinska institutet

Kunskapsprov för utländska läkare, TULE-prov, start 1988

Kunskapsprov för utländska tandläkare

Prov för sjukgymnaster med vissa utländska utbildningar på Socialstyrelsens uppdrag (TEUS-provet), start 1999

Lunds universitet

Kunskapsprov för utländska sjuksköterskor, start 1987

SFI i högskolemiljö

Malmö högskola, Umeå universitet, och Södertörns högskola deltar i projekt om SFI för utländska akademiker. Studenterna är dock ej antagna av högskolan.

Malmö högskola driver även en introduktionsutbildning för invandrare och flyktingar som inte direkt riktar sig till utländska akademiker, men de flesta deltagare har en akademisk bakgrund.

Bilaga 2, Kompletterande utbildning enligt ämnesområden

Antal registrerade studenter per utbildningsområde fördelade på utbildning eller ämne. Utbildningsområdena motsvarar regeringens indelningsgrund för resurstilldelning till grundläggande högskoleutbildning. I instruktionerna till enkäten framgick att utbildningsområde skulle anges oavsett hur utbildningen finansieras. Notera att en individ kan förekomma två gånger inom olika ämnen. Majoriteten av studenterna räknas dock bara en gång.

	Antal registrerade			Antal registrerade		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Humaniora och teologi						
Svenska	111	67	178	100	72	172
Spanska	3	1	4	3	1	4
Engelska	17	5	22	3		3
Franska	2	1	3	2		2
Tyska			0	1		1
Historia	2		2	2		2
Mediavetenskap		1	1			0
Juridik och samhällsvetenskap			0			0
Ekonomi	3	6	9	2	3	5
Juridik	2	2	4	1	1	2
Statsvetenskap		1	1	2	1	3
Psykologprogrammet	7	1	8	8	1	9
Undervisning			0			0
Lärarytelse	113	56	169	173	77	250
Specialpedagogik			0	1		1
Estetiskt tema	2		2			0
Teknik och naturvetenskap			0			0
Högskoleingenjörprogrammet		1	1	1	2	3
Civilingenjörprogrammet			0	1	1	2
Matematik		5	5		6	6
Fysik		2	2		1	1
Kemi	1	1	2	6	3	9
Biologi	1		1	4	3	7
Naturvetenskap		2	2		1	1
Miljövetenskap		1	1	1	3	4
Teknikvetenskap	2	4	6	2	7	9
Lant- och skogsbruk			0			0
			0			0
Medicin och odontologi			0			0

	Psyko­terapeut­program­met			0			0
	Författning­skun­skap	82	79	161	78	79	157
	Läkar­program­met	17	11	28	9	14	23
	Tand­läkar­program­met			0			0
	Veterinär­program­met			0	3	10	13
Vård och omsorg				0			0
	Sjuksköterske­program­met	27	4	31	59	4	63
	Författning­skun­skap	27	13	24	27	3	30
	Barn­morske­program­met			0			0
	Biomedicinsk analytiker			0	5	4	9
	Social omsorg	3		3	2		2
Farmaci				0			0
	Receptarie­ut­bil­dning	1		1			0
	Apotekar­ut­bil­dning	4	1	5	11	2	13
Konstnärlig utbildning							
		422	257	663	507	299	806

Bilaga 3- Enkät

Lärosäten med kompletterande utbildning
för utländska akademiker
enligt sändlista

Utredningsavdelningen
Per Gunnar Rosengren

2004-01-14
Reg.nr 12-4439-03

Uppföljning av kompletterande utbildning för utländska akademiker – regeringsuppdrag

Under verksamhetsåret 2002/03 genomförde Högskoleverket en uppföljning av kompletterande utbildning för utländska akademiker på uppdrag av regeringen (se verkets regleringsbrev). Uppdraget ska genomföras återkommande och Högskoleverket har i uppdrag att redovisa innehåll och omfattning av kompletterande utbildning för utländska akademiker även under 2004. **Vi ber er därför att besvara den bifogade enkäten så snart som möjligt och återsända den till oss senast den 10 februari 2004.**

Resultaten av föregående års arbete redovisades i rapporten, ”Ett svenskt kvitto?” (dnr 12-187-02), 2003-04-09, som finns tillgänglig på: <http://www.hsv.se/> (publicerat/rapporter). Rapporten innehåller bland annat en förteckning över de kompletterande utbildningar som lärosätena redovisade 2003.

Årets enkät är förhoppningsvis enklare att besvara än den föregående eftersom den utgår från förändringar som skett i utbildningen sedan förra årets enkät. Enkäten innehåller två delar, där den första speglar utbildningens organisation, antagning och innehåll och den andra kvantitativa uppgifter om studenterna och deras prestationer.

Om ni har frågor om enkäten eller vill ha den elektroniskt, är ni välkomna att kontakta undertecknad.

Med vänliga hälsningar

Per Gunnar Rosengren, 08-5630 8816
Per-gunnar.rosengren@hsv.se

Anvisningar till enkäten och definitioner

Enkäten består av en wordfil samt en excelfil. I wordfilen finns frågor om kompletterande utbildning, antagning samt utbildningens innehåll och dessa ska besvaras med text eller genom att ni sänder oss utbildningsplaner eller andra relevanta dokument.

Uppgifterna till den kvantitativa delen samlas in med hjälp av en excelfil enligt önskemål från lärosätena. Till denna del finns ett antal definitioner som angivits nedan. Observera att insamlingen avser antal personer och inte helårsstudenter eller helårsprestationer. Anledningen till att vi efterfrågar sådan information är att flera lärosäten har informerat oss om att de inte har information om dessa utbildningar i LADOK.

De program som lagts in i strukturen är exempel på utbildningar inom vilka det fanns kompletterande utbildning förra året. Andra kan ha tillkommit i år eller ges inte längre för den aktuella gruppen. Om något ämne eller examen saknas går det bra att lägga till dem i strukturen. Inga formler är inlagda. Observera att förberedande utbildning bara ska ingå om den ligger på högskolenivå.

Utländska akademiker

Att döma av förra årets insamling läser utländska akademiker till övervägande delen särskilda utbildningar som utformats och anpassats för dem. De kompletterande utbildningar som lärosätena redovisade i förra årets insamling finns i rapporten som nämns i inledningen och var till största delen uppdragsutbildning upphandlad av Länsarbetsnämnderna.

Med begreppet utländska akademiker avser vi en person:

- som är stadigvarande bosatt i Sverige, dvs. folkbokförd,
- som har ett annat modersmål än svenska,
- som har en akademisk examen från sitt hemland eller som var på god väg att slutföra sina studier för en examen,
- vars utländska utbildning har bedömts av högskolan eller av Högskoleverket,
- som har fått tillgodoräkna sig hela eller delar av sin utbildning.

Ofta läser svenska och utländska studenter tillsammans i en kompletterande utbildning vilket kan göra det svårt att avgöra vem som tillhör den grupp vi frågar efter. Det kan bli nödvändigt att uppskatta vilka som är utländska akademiker.

Observera att utbytesstudenter **inte** ska ingå i redovisningen.

Utbildningsområde

Ange utbildningsområde som motsvarar indelningsgrund för regeringens resurstilldelning till grundläggande högskoleutbildning. Utbildningsområde ska anges oavsett hur utbildningen finansieras.

Utbildning

Utbildningsprogram eller ämne.

Nybörjare

Högskolenybörjare, dvs. student som för första gången är registrerad i grundläggande högskoleutbildning vid ett visst universitet eller vid en viss högskola.

Registrerade

Dokumentation av en studerandes avsikt och rätt att delta i kurs eller motsvarande under viss period.

Examina/avslutade studier

En specificerad uppsättning fullgjorda kursfordringar eller motsvarande som svarar mot krav för viss examen. Om avsikten med studierna inte var att ta examen och studenten fullgjort de planerade studierna anges detta.

Kön

Kvinna eller man.

Enkät del I

Enkäten har besvarats av:
Namn, telefonnummer och e-postadress

Om någon/några frågor inte passar in på er, beskriv gärna med egna ord i stället. Bedrivs ingen sådan utbildning vid lärosätet var vänlig att kort meddela Högskoleverket att ni inte avser att svara. Om utbud eller utbildningsinnehåll inte förändrats från det som Högskoleverket redovisade våren 2003 går det bra att hänvisa till den tidigare rapporten i dessa delar.

Utbildningens inriktning och syfte

- 1a. Bedriver lärosätet en eller flera kompletterande utbildningar som särskilt riktar sig till utländska akademiker?
- 1b. Om ja, vilken/vilka?
2. Bedrivs utbildningen/arna på eget initiativ, enligt uppdrag i regleringsbrev eller som uppdragsutbildning?
3. Om någon/ra är en uppdragsutbildning, vem/vilka finansierar utbildningen/-arna?
4. Vad är syftet med utbildningen/-arna? (exempelvis, underlätta inträde på arbetsmarknaden, leda fram till examen, leda in på en ordinarie utbildning etc.)

Antagning och studieresultat

- 5a. Definierar ni utländska akademiker på något annat sätt än den definition som ges inledningsvis? Om ja, hur?
- 5b. Vilka behörighetskrav ställer ni för utbildningen/-arna?
6. Ger ni dispenser för t.ex. kravet på engelska eller andra behörighetskrav?
7. Antas endast studenter med formell dokumentation? Om nej, beskriv kort hur ni handlägger ansökningar med bristfällig dokumentation?
8. Görs urval bland de sökande? Om ja, med vilka resultat eller på vilka grunder konkurrerar de?

Tillgodoräknande

9. Vilka ställningstaganden är vägledande för arbetet med tillgodoräknande i samband med utbildningarna? (T.ex. lärare med examen från högskola har normalt tillräcklig ämneskunskap för att kunna undervisa i en svensk skola och kan därför få tillgodoräkna sig sina ämneskunskaper.)

Utbildningens organisation och innehåll

10. Vad innehåller utbildningen/-arna? (Kurser, praktik, övrigt). Ange även omfattning på de olika momenten och hela utbildningens omfattning. Bifoga en utbildningsbeskrivning.
11. Är utbildningen poänggivande i alla delar?
12. Leder utbildningen till att studenten kan ta ut en svensk examen? Om nej, varför inte?
13. Om praktik ingår, hur ordnar ni praktikplatser?
14. Finns det hinder för samarbetet med arbetsgivarna? Om ja, var vänlig ange vilka?

Rekrytering

15. Hur rekryterar ni presumtiva studenter ? (Om tillämpligt)

Övrigt

16. Vad fungerar bra respektive dåligt med utbildningen?
17. Har ni gjort någon uppföljning av studenterna och utbildningen? Bifoga den gärna.
18. Övriga upplysningar eller påpekanden?

Tack för er medverkan!

Källförteckning

Arbetsmarknadsstyrelsen, Slutrapport om kompletterande utbildning 2001-2003 för personer med utländsk högskoleutbildning m.fl., dnr MR 03-101316-21, 2004-02-09

Högskoleverket, Analys 2004-02-26, Stig Forneng

Högskoleverket, Ett svenskt kvitto? Kompletterande utbildning för utländska akademiker, dnr 12-1887-03

Högskoleverket: Uppdrag att se över reglering och system för bedömning och godkännande av personer med viss högskoleutbildning från länder utanför EU/EES-området, reg. nr. 50-3409-03

Högskoleverket, Uppdragsutbildning – en vägledning, 2003:35R

SCB, Statistiska meddelanden UF 19 SM 020, Utländsk bakgrund för studerande i grundutbildning 2001/02 och forskarutbildning 2000/01

SOU 2003:75, Etablering i Sverige

TCO, Vart tar de högskoleutbildade invandrarna vägen? Jessica Mann, Roger Mörtvik, Ulf Andreasson, 2003-12-09

Upsala Nya Tidning, ”Juristkåren får ökad mångfald – Ny utbildning öppnar vägar” 2004-01-27

